

Пасербки восьмої заповіді

Автор:

[Генрі Олді](#)

Пасербки восьмої заповіді

Генри Лайон Олди

Злодійський цикл #1

Не варто грати у піддавки з Дияволом, коли на кону стоїть твоя душа. Ой, не варто! Бо Нечистий не пробачає боргів...

Вони – злодії і діти злодія. Але злодії незвичні. Їхня мета – не коштовності й гроші, вони крадуть думки та сподівання людські. Й усе, здавалося б, нічого. Та трагічне кохання молодшої, Марти, спонукає її на відчайдушний вчинок. В останню мить вихоплює вона з-під самого носа Великого Здрайци вже продану душу коханого. І тепер тікає, мчить від дияволових поплічників, і немає їй ніде спокою... Чи ж буде колись?

Безсумнівно, роман знаменитого харківського дуєту, які разом іменуються Генрі Лайон Олді, припаде до смаку всім любителям історичної фентезі, бо, як завжди, порадує читачів нетривіальним сюжетом, оригінальними характерами та майстерністю написання. Але цього разу – вже українською!

Генрі Лайон Олді

Пасербки восьмої заповіді

То було щось вище за нас, То було понад усіх.

Й. Бродський

Книга перша

Діти злодія Самуїла

Розділ перший

1

– Пся крев[1 - Пся крев – досл. «собача кров» (польська лайка).]! Де чорти носять того пройдисвіта-корчмаря! Присягаюся єпископським благословенням, ще мить – і я пошаткую весь його проклятий рід на капусту!

Пудовий кулак гупнув об стільницю з такою силою, що кухлі злякано деренчули, а найближча тареля крутнулася дзигую і довго не зупинялася, аж поки звернула до горланя злякану морду запеченого з чорносливом поросяти.

Корчмар Йошка квапливо й потішно дріботів коротенькими кривими ніжками до столу, захисним жестом виставивши перед собою обидві руки. У кожній був затиснутий глиняний глечик з вистояним угорським вином, щойно націдженним з бочки, чоп якої відкривався лише на велике свято, а ще, коли до корчми заходив князь[2 - У шістнадцятому столітті в Польщі, а пізніше в Речі Посполитій, було скасовано дворянські титули (князь, граф тощо), але вони зберігалися в традиційних мовних формах та у неформальному спілкуванні].] Лентовський, чю паскудну ваду чудово знав не лише корчмар, а й кожен стрічний по цей бік Татрів.

Після першого князівського ковтка корчмаря було прощено, після другого – милостиво обдаровано дружнім запотилічником, що ледь не відправив миршавого Йошку на той світ, а після третього, найтривалішого ковтка, що супроводжувався молодецьким кречотом і здоровою відрижкою, князь

Лентовський геть-чисто забув про корчмаря й взявся перетворювати порося на купу обсмоктаних кісток і хрящів.

Поруч із князем сидів його старший син і спадкоємець Янош Лентовський. Він байдуже вертів у руках куряче стегенце, зрідка торкався його губами та так ніжно й побіжно, наче то була ніжка його коханої, а не окіст жилавої збитошної ряби Друци, чиї витівки переповнили сьогодні вранці чашу терпіння дружини корчмаря.

Утім, апетит – єдине, що відрізняло між собою батька й сина Лентовських. Обидва ставні, мов сокирою витесані здоровані, червонощокі, міцнорукі, зачаті на знаменитому дубовому ліжку в родовому замку біля Череможа, де втрачали цноту всі молоді дружини Лентовських ось уже вісімнадцяте покоління підряд. Обое вбрані в темно-лілові оксамитні кунтуші з діамантовими гудзиками, кожен з яких вартий усього статку, надбаного тим же Йошкою за все його корчмарське життя; з-під кунтушів визирали жупани з блакитного едвабу, а на м'язистих литках високошляхетних вельмож красувалися яскраво-червоні шаровари та зухвало яскраві чоботи з фарбованого сап'яну на золочених каблуках. Боляче було дивитися, як старий Лентовський заливає всю цю пишноту патьоками жиру й вина, що струмувало по голеному підборіддю, – але навряд чи знайшовся б сміливець, котрий бодай натякнув князеві, що шкода псувати таке добро! Доброзичливець дістав би в кращому разі ляпаса, здатного звалити бичка-дволітка, а потім – ще й батога князівських гайдуків; невдаха ж цілком міг скуштувати й клинка – родової зброї Лентовських; цей клинок гордо виставив над стільницею білий чубчик чаплі, що прикрашала його руків'я.

– Музику! Гей, сліпий, заснув, чи що?!

Невидючий скрипаль, який мовчки перетирив у кутку беззубими яснами свіжу скоринку хліба, притьмом схопився, захопив поруч себе скрипку, примостив її на кощавому старечому плечі й змахнув смичком. Мелодія запального танка вогнем хлюнула по корчмі, але ніхто з нечисленних відвідувачів і гадки не мав пройтися гоголем рипучими мостинами – дай Боже, у присутності старого князя-самодура спокійно дожувати й допити й непомітно зникнути з його очей!

Хіба що жінка середніх років у найвіддаленішому закутку, незвично смаглява й довгоноса як для тутешніх місць, спершу забарабанила пальцями по столі та весело притупнула – але, оглянувшись, знову заходилася коло баранячої печені, що парувала в пузатому горщиківі.

Біля ніг жінки, уткнувши носа в її поношені, але ще міцні чобітки, лежав здоровенний рябий пес. Праве вухо його було відірване в якійсь давній бійці, і тепер замість нього нервово здригався потішний волохатий обрубок; зате друге, неушкоджене вухо незалежно стирчало, немов собаці хотілося почути в тій музиці щось своє, дуже важливе й незрозуміле для сторонніх.

Янош Лентовський підсунув батьковій миску зі смаженими в олії пиріжками й огледівся, нудьгуючи.

Погляд княжича ковзнув по двох заїжджих торговцях – ті стиха обговорювали свої гендлярські справи, – побіжно затримався на сліпому скрипалі, що послужливо скалився в нікуди, погладив широкі принадні стегна служниці, яка нагнулася за упалим рушником, і нарешті уперся в смагляву жінку.

Вона підвела очі на молодого Лентовського й посміхнулася до нього спокійною привітною усмішкою.

– Циганка? – неголосно спитав княжич Янош, звертаючись більше до самого себе.

Хоч як дивно, жінка почула його запитання й заперечно похитала головою.

– Тоді хто?

Жінка розвела руками й ще раз посміхнулася, немов це мало якось пояснити її походження.

Княжич Янош і далі розглядав дивну гостю. Одягнена вона була теж не так, як одягалися місцеві жінки: замість багатьох спідниць, напнутих одна поверх одної, наче капустяне листя, та білої розшитої сорочки з безрукавкою, на цій був чоловічий чорний каптан, підбитий стриженем хутром, із-під якого визирала, знову ж таки, чорна сорочка, заправлена в короткі шкіряні штани до колін. І ніяких прикрас, крім крученого браслета на правому зап'ястку та мідної застібки з трьома короткими ланцюжками на сорочці біля коміра.

«Ні, не циганка, – упевнився молодий Лентовський. – Ті по пуду всіляких цяцьок на себе чіпляють, а ця... Та й не візьметься Йошка циганок у себе підгодовувати. Ач, яка чорна! Відкіля й узялася така?»

Інтерес до жінки так само швидко згас, як і виник; княжич позіхнув і потягся до глека з вином.

Нехай батько наїсться досхочу, тоді можна буде спокійно рушати в дорогу.

У дорогу...

Легкі сухі пальці торкнулися Яношевої шиї. Він здивовано обернувся – чорна жінка стояла зовсім поруч, наче миттєво перемістилася від свого стола до місця князівської трапези. Тонкі губи ворухнулися – жінка мовила перепрошуючи:

– Великодушно прошу пробачити, ваша милосте! Спіткнулася...

– Геть звідси, – недбало кинув молодий Лентовський, наливаючи собі вина в дерев'яний кухоль, і раптом відчув, як у нього засвербіли очі.

Саме очі, як нібито від потилиці... ні, від шиї, де торкнулися Яноша чужі пальці, потяглися всередину тоненькі нитки-павутинки, швидка метушлива цвіль, кінчиками невидимих волокон увійшовши зсередини в зіниці й ворущаючись, розтягуючись, розростаючись...

Княжич здивовано кліпнув – і відчуття зникло.

Немов рука досвідченого кишенькового злодія, що в останню мить зникає з відкритого гаманця, коли розтелєпа-хазяїн запідозрить недобре й роззявить рота, щоб заволати на весь базар: «Тримай злодія!»

Об чобіт Яношеві розчулено терлася корчмарєва кішка Бирка – випрошувала шматочок свининки, боязко поглядаючи на одноухого пса, який усе ще дрімав.

– Під гіркою, під мостом псує дівок чорт хвостом, – завів на всю корчму старий князь, а скрипаль на ходу спробував підхопити мелодію. – Буде чорту лихо, ой...

Забувши слова хвацької пісні, що чув від егерів на минулому полюванні, Лентовський вилаявся і пожбури в скрипаля обгризеною кісткою.

Чорна жінка уже відходила від князівського столу, коли обличчя її раптом напружилось, у погляді, зверненому до старого князя, спалахнула шалена ненависть, що блискавицею метнулася під густими бровами, але жінка різко присіла, злодійкувато погладила Бирку, що нявкнула, і обличчя жінки майже відразу набуло попереднього виразу.

Ще мить – і ні її, ні рябого собаки в корчмі вже не було.

Йошка побачив поряд з недоїденою печенею срібний напівталер, але вирішив галасу не здійсмати і тим більше не гнатися за гостею; а невдовзі йому стало не до талерів і жінок: найбезневинніша кішка Бирка люто засичала, стрибнула на стіл і звідти живою грудкою кинулася прямо в обличчя старому князеві.

І довго потім розповідали пастухи Бескидів один одному, як старий князь Лентовський став однооким, як княжич Янош зі сказу ледь не зарубав корчмаря Йошку, і лише спритні ноги врятували того, коли горіла корчма, підпалена гайдуками Лентовського, а старий князь, притискаючи до розідраної очниці закривавлений плат, рикав надірваним голосом:

– Паліть! Усіх паліть, сучі сини!.. О, пся крев...

Про жінку та її собаку не згадав ніхто.

2

– Не могла я інакше, Джоше... ніяк не могла. Адже ти й сам злодій, ти маеш мене розуміти...

Ніч застала жінку з собакою в дорозі, але одновухий пес миттю звернув з битого шляху та неквапливо потрюхикав до лісу – а жінка спокійно пішла слідом за ним, чимраз далі заглиблюючись у чагарник, що густіє, мов із кожним кроком петляла поміж поодиноких білих стовбурів беріз. Так сліпий простує за надійним, не раз перевіреном поводитирем, так ходять за матір'ю чи за коханцем, так ходять, не роздумуючи та не сумніваючись.

І справді: не встигло ще остаточно стемніти, як вони дійшли до вівчарського куреня – добрячого, щільно застеленого свіжими гілками, із вигорілим кострищем посередині, над яким на довгому ціпку, причепленому до двох поперечних жердин, висів закіптюжений казан. Жінка заходилася коло багаття, ідкий дим незабаром заповнив курінь, з явним наміром прокоптити незваних постояльців до кінця їхніх днів, а пес злився з лісом, і тільки зрідка світилися поблизу його насторожені очі.

За весь цей час він не видав ні звуку, наче був німий.

Та й жінка мовчала, відколи вони залишили злощасну корчму Йошки Мозеля. Мовчки йшла вона по дорозі, мовчки пробиралася між стовбурами, мовчки розпалювала багаття та розбиралася з убогими припасами, добутими з полотняної дорожньої сумки з нашитими поверх смугами дубленої шкіри. Вівчарський курінь, а він звик до гомінких, балакучих людей, які горланили пісні та далеко за північ лякали одне одного страшними казками, здивовано дослухався до тиші. Тож коли легкий нічний дощ зашарудів і захлюпав по лісі, проганяючи тишу, то куреню стало спокійніше від цих затишно-шепітних звуків.

Листя здригнулося, піддалося мерзлякуватій ласці крапель, глибоко в землі грибниця започаткувала таємне таїнство народження гриба, переполошено зацокала самотня вивірка в кроні вікового бука, і багаття, догоряючи, слабо висвітило всередині куреня дві притулені одна до одної тіні: людську й нелюдську.

– Не могла я інакше, Джоше... ніяк не могла. Адже ти й сам злодій, ти мушиш мене розуміти...

Відкіля мені було знати, що молодий княжич на батька рідного заміряється? Ти, Джоше, теж не завжди знав, що поцупив, але ж таки цупив, га!

Отакі були перші слова жінки.

Пес заворушився, хрипко клекочучи горлом.

– Хватка губиться, Джоше, – посміхнулася жінка, щільніше притискаючись до великого кошлатого тіла, і було в цьому її русі щось непристойне, не схоже на просте бажання одержати якомога побільше тепла. – Пам'ятаеш, ти мені

говорив: пальці кишенькового злодія ніжніші за соболине хутро! Пам'ятаеш, мабуть... Як тиждень, говорив, не полапаеш чужого гаманця, то на восьмий день і камінця із землі не підбереш – упустиш! А моя спритність – в іншому, але ж і випробовувати її частіше доводиться. Суворий був Самуїл-баца, батько мій названий, тяжко навчав, а таки усіх вивчив; одна я, дурепа, на рожен через тебе поперлася... спи, Джоше, це я так, поскиглити перед сном захотілося...

Жінка боялася зізнатися псові, що їй лячно спати. Перед заплющеними очима весь час поставало суворе лице батька... – Самуїла-турка із Шафляр, якого шафлярці прозвали Самуїлом-бацою, що на підгальському наріччі значило «Старший пастух» чи просто «Пастир». Примарний лик супився, хмурих кошаті брови, в опуклих жаб'ячих очах пломенів гнівний вогонь, а через батьківське плече чомусь визирало, знущально погойдуючись, руде півняче перо.

Жінка вже колись бачила хвацько заламаний берет, до якого срібною пряжкою було пришпилене таке саме перо.

Якби вона могла молитися, то молилася б, щоб їй не довелося побачити його вдруге.

«Прости, батьку Самуїле, – жінчині губи беззвучно ворушилися, змушуючи одноухого пса здригатися та на мить виринати з чуйної собачої дрімоти, – прости неслухнянку... Адже знала, пам'ятала, у душі тавром випекла слова твої: „Не крадіть, діти, у диявола, бо диявол бере за правом ошуканства, але все-таки за правом; а ми просто беремо! Остерігайтеся багатьох, але не бійтеся нікого – крім Великого Здрайці[З - Здрайця – по-польському те саме, що й давньоєврейське «Сатан», тобто Сатана: Перекинчик, Зрадник, Супротивець.]!“ От і вийшло так, Самуїл-баца, що твоя дурна дочка Марта, яка була грозою шафлярських хлопчиськ, біжить тепер зляканою козулею від мисливця і немає їй притулку на всьому білому світі! Ах, Джоше, Джоше-Мовчальнику, що ж ти зробив зі мною!.. Що я сама із собою зробила...»

А проте жінка, яка називає себе Мартою, все-таки заснула, їй приснився день, коли вона вперше зрозуміла недозрілим дитячим розумом, що народилася злодійкою.

Того дня вона ледве не вкрала в названого батька задоволення від пообідньої люльки.

А Самуїл-баца піймав її, як то мовиться, за руку, і потім довго реготав, роздуваючи ніздрі орлиного носа та настовбурчуючи тверді сиві вуса.

Дош блукав навколо куреня, і Марта тісніше притискалася до теплого боку пса, що здригався уві сні.

Джошеві снився нічний ліс, гроза й людина, повішена на власному паску, прив'язаному до сволюка безлюдної сторожки.

Джошеві снився він сам.

3

Майже піввіку минуло від тієї пам'ятної весни, коли розтанули сніги, і від весело зазеленілої Магурської Громади прибився в Шафляри незнайомий турок. Утім, турком прозвали його самі шафлярці за довгу, дивовижно вигнуту люльку, що вічно куліла в незнайомця в зубах, та ще за пильні смоляні витрішкуваті очі. А вже темною шкірою та пташиним носом тут важко було кого-небудь здивувати – добра половина бескидських мужиків була чорнявою та дзьобатою. Оселився гість у хаті столітнього дідуса Кшися, і всі три з половиною роки, що залишалися старому до приходу кощавої, не міг натішитися самотній Кшись своїм постояльцем, якого перед смертю назвав сином. Самі шафлярці, а вони не шпарко приймали чужинців, теж на диво швидко звикли й до прибульця, і до його імені Самуїл, такого незвичного для місцевого слуху, – а працював Самуїл-турок за трьох, на святі образи хрестився справно, пив з розумом, лаялися вмів так, що найзавзятіші лихослови щільніше натягали баранячі шапки на вуха і хмикали в кучеряві бороди, дівок без потреби не псував, а заміжні молодиці частенько бігали до лісу до мисливця Самуїла, поки їхні законні чоловіки пасли череду за Озерами.

Але дітей від турка не родилося, а на гарячому він не попадався.

Отож усі були задоволені, бо по цей бік Татрів любили мати в домі хазяйку, яка подобається іншим, – а якщо зі мною живе, то, виходить, і я не з пустобрехів.

Знову ж таки останнього тижня перед смертю дідуся Кшися, котрого в роки його молодості не раз і не двічі обирали бацою – старшим пастухом, чие слово для решти було головніше за батьківське, Самуїл-турок безвилазно сидів у хаті, напував старого трав'яними напарами й тримав за висохлу руку, забуваючи поїсти та уриваючи клаптики сну, коли старого трохи відпускало. А після похорону вперше вирушив із шафлярськими пастухами в Косцелець, а ті, хто пам'ятав той давній випас, переказували: наче дідусь Кшись устав із труни і каркаючим голосом Самуїла-турка віддавав накази: дійних овець і кіз відправити на Крулеву гору, баранів із козлами та ярок з ягнятами тут залишити, корів – до Озер, волів зігнати в рідкий ліс над річкою...

Так і став з того дня Самуїл-турок Самуїлом-бацою.

А до незмінної люльки додалася в Самуїлових руках вівчарська чупага – мала сокирка на довгому ратищі з мідними кілечками на кінці топорища. Кожен підгальський пастух, який поважає себе, вміє в танку стрибати через свою чупагу, тримаючись руками за лезо та за сокирище, а коли здійснювалася вівчарська сокирка не для розваги, а для чоловічої кривавої забави, то частенько доводилось опісля збивати домовини для невдах.

Отут спочатку зизували односельці на Самуїла – що-що, а стрибати козлом новий баца був незугарний. Колись заявився до Шафляр Мардула-розбійник, знамений вівцекрад, про якого подейкували, що для нього людині карк зламати – все одно, що висякатися. З'явився й нумо жарти жартувати: мовляв, у старій череді новий ватажок, вичищений валух шафлярських баранів водить! Слово за словом, стали один перед одним Самуїл з Мардулою-розбійничком на зеленому лузі, заметався шалений Мардула навколо хмурого турка, як грозвий вихор навколо старого стрімчака, хлюпнула мідним дзенькотом Мардулина чупага... танцює Мардула, а в руках у Самуїла-баци вже дві чупаги: і своя, і розбійницька. Що зробив, коли встиг, як стрімчак у вихора блискавку з пальців викрав – не помітили того шафлярці. Схопився Мардула за ніж, рвонув через пояси й завмер на місці, наче забув, що з ножем робити збирався.

– Ти чого мою чупагу тримаєш? – запитує в турка.

Незлюбиво запитує, скоріше здивовано.

– А ти мені її подарував, – озивається Самуїл-баца. – Щойно. Як побратимові. Прийми замість моєї та й поклонімося один одному в пояс.

Коли шафлярці пізніше розповідали цю небилицю сусідам, то наприкінці завжди додавали: хочете вірте, хочете ні, тільки тим діло й скінчилося.

Так і жив Самуїл-баца в Шафлярах. На четвертий рік оженився, узяв за себе німу Баганту, яка овдовіла ще до його приходу в село, і жив з без'язикою душою в душу. А дітей не мав. Не хотів чи не міг – але на другу зиму після весілля зник із Шафляр до середини весни, а після повернення привів із собою хлоп'я. Підібрав десь. Баганта прийняла хлопця мов сина рідного, Самуїл-баца ім'я приймакові дав – Яном назвали, а поки маленький був, Яносиком звався. З тієї пори й пішло: раз на три-чотири зими зникав Самуїл із Шафляр, бурлакував десь із півроку і повертався з приймаком. Коли з хлопчиком, а коли з дівчиною. І всі як одне: ледащенькі, чорняві та гостроносенькі. Галчєня й галчєня, мов рідні туркові діти – а коли мисливець Собек кинув якомсь зо зла: «Вороняччя!», то назавтра забув ім'я рідної матері.

Справді забув, на тверезу голову. Йому вже хто тільки не казав: «Матінку твою Кристою звати!», а він кивне, півдня проходить, нашіптуючи під ніс: «Криста... Криста, матінко...», а до вечора знову до всіх чіпляється: «Люди добрі, як ви маму мою звете?!»

У самої матері запитувати соромився.

Росли прийомні діти Самуїла-баца та німої Баганти, виростали, виповнився старшому Янові дев'ятнадцятий рочок – і пішов Яні із рідного дому. Пішов, то й пішов, хіба мало чого людині життя в Шафлярах нелюбим здалося! Овва, не так усе просто: слідом за Яном через три роки залишила село й сестра Янова, красуня Тереза. Чимало хлопців сохло по ставній Терезі, тільки не вибрала вона з них жодного, жила собі ні пава ні чава; такою й пішла на свій хліб. От і узвичаїлося відтоді: справить черговий Самуїлів приймак двічі дев'ятий день народження – відкіля тільки знав Самуїл-баца, коли народилися його найди?! – і незабаром прощається з батьківською хатою.

Куди йшли, де осідали – не знав ніхто.

Хіба що, може, крім старого Самуїла. Та цей хіба розповідь?! – простіше німу Баганту розговорити...

І якби сказав хто шафлярцям, що шанований усіма Самуїл-баца потайно навчає своїх прийомних дітей злодійському ремеслу, оскільки сам природний злодій, і навіть не такий злодій, яких мало, а такий, яких і зовсім немає на світі, – ох і нам'яли б пастухи базікалу-всезнайку боки!

А даремно.

4

Дорога на Тинець споконвіку вважалася людною. Рипіли вози, запряжені меланхолійними волами, час від часу пролітав, вигукуючи, що поспішає, верхівець, прочани сірими зграйками прямували до тинецького монастиря, що користується славою святого місця; узбіччям місцеві пастухи гнали на продаж овець, які безугаву мекали, а мандрівні ченці грайливо чіплялися до молодиць, які вирушали зранку на торжище.

Марта їхала на возі, майже цілком заставленому рядняними мішками з борошном. Борошняний пил пудрою осідав на темних косах жінки, набивався в рот і в ніс, утрудняючи дихання, але все-таки це було краще, ніж тягтися пішки. Одновухий Джош перевальцем трюхикав поряд і, висолопивши рожевого язика, скоса позирав на мірошника, що правив волами, – тихого дрібненького дідка з умиротвореним виразом на вицвілому од віку обличчі, від чого мірошник скидався на затерту статую святого, яких чимало наставлено клопотами довколишніх різьбярів у церквах Опілля й Тенчина.

З іншого боку біля воза ступав мірошників син – невисокий здоровань із плечима завширшки як стіл. Побачивши його ведмежу статуру мимоволі спадає на думку, що мірошничиха замолоду скочила в гречку з кимось із кремезних лицарів-гуралів[4 - Гуралі – вільні горці Підгалля, чий побут у рідних горах був схожий на побут запорозьких козаків.], котрі полюбляли у вільний від розбою час молоти борошно на чужих жорнах.

Зрідка мірошників син відставав і, вдаючи, нібито ловить собі гав, по-звіриному швидко зиркав на собаку Марти, і тоді в його очах спалахували неприємні зелені вогники. Марта й сама якось це помітила, але не надала значення: хтозна, може, на хлопця в дитинстві сільські псяки нападали, от і не любить собак!

Ряба Джошева морда випромінювала цілковиту байдужість до всього на світі.

– До самого Тиньця з нами поїдеш, дочко? – зичливо спитав мірошник, погладивши долонею зіпрілу на сонці лисину. – Думай, бо я ще волів у Жаб'ячому Джерелі напуватиму... Що ж тобі гаяти час біля колодязя?

– А де той колодязь? – поцікавилася Марта.

– Отут недалечко, за горілим явором, де поворот до монастиря... як під'їжджатимемо, почуєш: жаби там скрекочуть, наче ті солов'ї!

– Ні, дідусю, тоді я вас не чекатиму. Мені якраз у монастир і треба, до абата Івонича.

– До Яна Івонича? Божа людина, таких на нашій землі на пальцях перелічить можна... бідних наділяє, до монастирських селян милостивий, вірує чесніше за святого Павла, чужого шеляга ніколи не взяв...

Марта мимоволі посміхнулася, коли мірошник сказав щось дуже потішне, і старий невдоволено засовався, помітивши краєм ока цю посмішку.

– Свята людина ксьондз[5 - Ксьондз – священнослужитель.] Ян, – ще раз повторив він із притиском. – Незабаром, гляди, єпископом стане. Люди он уже подейкують: настоятель тинецького монастиря – і не єпископ. Не порозумівся з кимось у Римі, чи що? А ти знайома з ним, дочко, чи як?

– Трохи, – Марта обіруч розпушила своє пишне волосся, і біляста хмарина борошняного пилу заklubочилася над жінкою.

Мірошник прицмокнул язиком – чи то волів підганяв, чи то дивувався, що його випадкова попутниця знайома з таким богоугодним чоловіком, як Ян Івонич, ігумен тинецького монастиря бенедиктинців.

Під'їжджаючи до Жаб'ячого Джерела, що здалеку кивало до них криничним журавлем, Марта навіть не почула, а, скоріше, відчула хрипке Джошеве гарчання. Не встигнувши нічого зміркувати, вона метнулася з воза на землю і мертвою хваткою вчепилася в густу собачу шерсть за мить до того, як одновухий ледь не рвонув уперед, до колодязя.

– Що з тобою, Джоше?! – Марта розуміла: довго втримати їй пса не спромога, та й узагалі

Джош-Мочун був не з тих, кого може пересилити жінка.

За що свого часу й поплатився.

Пес уперто тяг її до колодязя.

Усе ще утримуючи однією рукою собаку, Марта дійшла до повороту й побачила Жаб'яче Джерело.

Неподалік від дерев'яного зрубу, що обгороджував колодязь, до розкидистої яблуні притиснувся спиною молодий циган, скоріше циганча, виставивши перед собою кривий ніж.

– Не підходь! – мов підстрелена рись, сичав хлопчисько й люто блимав очима, а його яскраво-червона сорочка полум'яніла на вітрі. – Присягаюся мамою, заріжу! Не підходь!..

На товсту яблуневу гілку був міцно намотаний шкіряний повід гнідого красеня, засідланого на подив старим і поношеним дерев'яним сідлом, на яке не сяде жоден самоповажаний вершник, а тим більше натуральний циган.

Кінь нервував, трусив головою і форкав.

Ліниво, з неквапливим спокоем людей, що вміють убивати, циганчука оточувало п'ятеро мужиків. Двое тримали короткі, із товстим обухом сокири, більш зручні для роботи, ніж легкі вівчарські чупаги; третій діставав із піхов свій ніж, на відміну від циганського широкий та прямий, а четвертий ганчіркою нашвидку перев'язував п'ятому розсічену руку. Видно, циганча вже постаралося. З облич

мужиків ясно було видно, що жити хлопчиськові зостається лічені хвилини. Просто нікому не хотілося лізти першим та даремно кривавитися.

Джош гарчав, вищиряв страшну пащу й тяг Марту вперед.

– Це циган, – заспокійливо кинула жінка псові. – Конокрад. Ти ж ніколи не зв'язувався з конокрадами, Мовчальнику! Та що ти, справді, адже посічуть сокирами – і його, і нас із тобою!

Пес не чув.

– Не візьму я їх, Джоше, – мало не плакала Марта, із останніх сил стримуючи пса. – Сам знаєш, надірвалася я з тобою, багато не зможу... і втомилася з дороги. З княжичем – то так собі, розвага була, як тобі в сільського дурня яблуко з воза взяти... та постривай же! Біс із тобою, Джоше...

– На останніх словах Марта покvapно затулила рота, нашвидку озирнулася навсібіч і, відпустивши собаку, пішла до гурту й конокрада.

Джош нечутно ступав слідом.

– За що хлопця губите, добрі люди? – запитала Марта й підступила до пораненого.

– Коня взяв, падлюка! – одказав владним голосом той, в якому відразу можна було впізнати сільського вїта. – Я вже думав – усе, пропав жеребець, відведуть у Сілезію чи за Дунай і пиши пропало... А бач, не встигли відвести, плем'я єгипетське!

– Не підходь! – безнадійно скрикнуло циганча. – Ай, не підходь, життя позбавлю!

Марта простягнула руку й легко доторкнулася до передпліччя пораненого, трохи вище нашвидкуруч замотаного ганчіркою порізу. Чоловік стрепенувся, хоча поріз був дріб'язковий, і навіть якби Марта зачепила його – болю особливого не завдала б, потім часто закліпав, немов йому в око потрапила смітинка, потрусив патлатою головою і здивовано вирячився на своїх супутників.

– Агов, мужики! – гукнув він. – Стривайте! А за що ми цигана цього карати зібралися?!

Найближчий власник сокири – кремезний похмурий бородань – повернувся й виразно постукав себе обухом по лобі. Правда, лоб у нього навіть на перший погляд був такий, що можна було стукнути й сильніше – якщо сокири не шкода.

– З глузду з'їхав, Саблику?! Він же коня в тебе взяв!

– Невже?!

– Ну так! Твого гнідого! Та ти що, осліп – он же твій жеребець стоїть!

– Це не мій жеребець! – упевнено мовив поранений Саблик.

– Не твій?

– Не мій. У мене зроду гнідих не водилося.

– Та ти ж сам кричав, коли ми до Джерела під'їхали: тримайте, браття, конокрада чортового, вражу силу! От я й примітив – начебто знайомий гнідий під циганом гарцює! Ще зрадив – бачу, спішився кучерявий, коня напуває, а то пішов би верхів'ям!..

– Не мій кінь, – Саблик відвернувся й знову взявся перев'язувати постраждалу руку, спритно допомагаючи здоровій руці зубами. – Зроду не водилося в мене гнідих. Не люблю.

– Тоді за що ми до цигана сікаємося?!

– Не знаю. Може, він у твое цебро плюнув.

Бородань засунув сокиру за пояс і перевальцем підійшов до Саблика. Постояв, дивлячись на нього з явним бажанням дати тому у вуха, потім гучно висякався Сабликові під ноги й рушив до колодязя.

Інші, знизуючи плечима, потягнулися за ним.

Марта провела їх утомленим поглядом і повернулася до циганчати.

– Не підходь, – циганчук підсунув їй до обличчя ніж, ледь не порізавши губу, і щільніше притиснувся спиною до яблуні. – Уб'ю!

Марта не озвалася.

– Не підходь! – ще раз зойкнув хлопчина, заплакав і сів на землю.

Джош облизав циганчаті мокрі щоки та ліг поруч, покусуючи стебельця трави.

– Тікав би ти звідси, – Марта витирала з лоба піт і зрозуміла, що злякалася, – шалено, смертельно злякалася, просто раніше не встигла це помітити, а коли помітила, то не пустила в серце.

Якби Джош-навіженець кинувся на мужиків, ліг би під сокирами через дурість свою невгамовну...

– Друц, – замурмотало циганча, втупившись у землю. – Мене звать Друц!.. Я для тебе, пані, я за тебе... Наш табір у Сілезію три дні тому пішов, там ярмарок знатний, а я не встиг!.. Затримався тут... Хочеш, пані, вийми мою душу, топчи її, дави каблуками – дякуватиму тобі, у ніжки поклонюся! Хочеш?!

Золота сережка в його лівому вусі гойдалася, граючи сонячними зайчиками.

– Дурень ти, Друце-конокраде, – зморено відгукнулася Марта, здригнувшись при словах Друца про душу. – Стрибай-но ліпше в сідло та поганяй до своїх у Сілезію. Опам'ятаються мужики – ні я, ні Господь Бог тебе від їхніх сокир не врятує. Зрозумів? А гнідого твого Бовуром звати – затям, бо на інше ім'я він не відгукнеться. І не треба на мене видивлятися, роззявивши рота, я тобі не ікона Божої Матері... Ну, скачи!

...Дідок-мірошник, що так і не випряг волів зі свого воза, стояв край дороги та спостерігав за всім зоддалік. Коли за циганом Друцем запуріло, як той помчав, прилипнувши до спини краденого жеребця, мірошник похитав головою і

замислено відкопилив нижню губу.

– А це часом не та жінка, про яку вчора вночі нам Півняче Перо казав? – запитав він у самого себе.

І сам собі відповів:

– Може, й та. Але ж поспішати все одно не треба...

– Яка жінка? – поцікавився його могутній син, поглядаючи на припалого до цебра одновухого пса.

– А та, що в чорта куплену душу з-під носа вкрала. Як циган коня з чужої стайні.

Мірошник ще раз похитав головою, усміхнувся тихою нехитрою посмішкою і повторив:

– Але ж поспішати все одно не треба...

5

Стіни тинецького монастиря, складені з ретельно підігнаних одна до одної брил тесаного каменю, вирасли перед Мартою і Джошем як з-під землі. Щойно тільки ще був ліс, стежина кривуляла між замисленими в'язами й древніми дубами, що не дозволяли бачити нічого далі найближчих стовбурів – і раптом ліс якось відразу скінчився, немов обрізаний велетенським ножом, а над головами вже нависали стрімкі монастирські стіни, що більше скидалися на фортечні.

Тинецький монастир у смутні часи й справді частенько служив фортецею, причому стіни, на які зараз із щирим благоговінням дивилися Марта і Джош, жодного разу не були подолані ворогом. Чи то Господь оберігав святих батьків і мирян, які ховалися за ними, чи то закутаний у камінь оплот віри просто виявився не до снаги нападникам. Утім, одне одному не перешкода, і навіть навпаки...

Зблизька, коли подорожани опинилися перед масивними, окутими залізом ворітьми монастиря, відчуття величезної маси суворого каменю, що давить на плечі, тільки підсилилося. І, намагаючись розвіяти це гнітюче, підсилене тишею, що панувала навколо, враження, Марта рішуче й голосно тричі вдарила у ворота причепленим знадвору чавунним кільцем.

Якийсь час нічого не відбувалося. Потім по той бік воріт почулися неспішні кроки. Вони наближалися, і ось у лівій стулці з рипінням відчинилося невелике віконечко. За мить у ньому з'явилася гостроноса фізіономія ченця-воротаря, що свердловив Марту підозрілим поглядом.

– Хто така? – непривітно запитав чернець. – По що прийшла?

– Марта Івонич я, сестра ігумена вашого, – скромно опустила очі Марта. – Радитися прийшла до святого батька, брата мого в миру.

– Сестра? – у рипучому голосі ченця чулася підозра, ладна перейти у впевненість. – Щось не пригадаю я, щоб в абата Яна сестри водилися!

– А ти його самого запитай, отче, – лагідно всміхнулася Марта, провела долонею по гладенькому дереву воріт і ніби випадково зачепила при цьому довгий чернечий ніс, що стирчав з віконця.

Воротар відсахнувся, хотів був вилятися, але раптом заляк на місці, немов прагнув щось пригадати. Так і не згадавши, приречено махнув рукою і почав витягати з петель важкий засув.

– Заходь, сестро, – винувато пробурмотав він і впустив Марту, слідом за якою шмигнув одновухий пес. – Для тих, хто просить у нас ради й розради, двері наші завжди відкриті. Зараз піду, доповім вітцеві-ігумену...

Мирян, котрі приходили до нього, ігумен Тинецького монастиря ксьондз Ян Івонич волів приймати не в сповідальні й не в абатських покоях, а у вузькій келії,

де, крім твердої лежанки, грубої дерев'яної лави та низького столу з нефарбованих дубових дощок, нічого не було.

За винятком розп'яття на стіні, певна річ.

Тут отець Ян молився на самоті, тут-таки вислуховував сповіді родовитих шляхтичів і шляхтянок, що претендують на особливу увагу абата, відпускав гріхи, давав поради, після яких багато хто йшов з полегшенням на серці, а дехто невдовзі навіть приймав постриг. Знали б ці люди, ЩО насправді відбувалося в ту невловиму мить, коли тягар гріхів спадав з їхньої душі, або коли важливе рішення, яке ще хвилину тому збурювало безліч сумнівів, раптом виявлялося простим і єдино можливим! Але люди йшли з монастиря, абат залишався, і все велося своїм штибом.

Вітця Яна багато хто вважав святим. І хоча прижиттєва канонізація йому не загрожувала – навіть святого Станіслава Костку було прилучено до лику лише після того, як оддав Богові душу – тинецькі отці-бенедиктинці та священнослужителі сусідніх монастирів були твердо впевнені, що єпископський сан таки не мине ксьондза Івонича, причому найближчим часом.

І тільки сам отець Ян, Яносик Івонич, старший із прийомних дітей Самуїла-баці, знав щиру ціну своєї святості.

Лагідний абат був злодієм.

Безліч гріховних думок і прагнень, сумнівів і страхів, вивіданих у сповідальників та мирян, які прийшли за порадою, діймали його. Люди виходили від нього проясненими та очищеними, вони почували в собі Благодать Божу – люди називали вітця Яна, святим – а він залишався сам на сам з їхньою гординею, хтивістю та зажерливістю, дедалі частіше не витримував, зривався і довго потім замолював власні – а по суті чужі – гріхи... Коли молодий Яносик ставав послушником, а потім приймав постриг і давав обітницю, він навіть уявити не міг, із чим йому доведеться зіштовхнутися в стінах монастиря, цієї обителі віри та благочестя! Та коли б він справді був святим – ніколи б не досягти Яну Івоничу не тільки єпископського сану, а й посади настоятеля, яку він зараз обіймав. Святе місце дарма не пустує, охочих на нього досить. І плетуться в стінах монастирів інтриги не з гірш ніж у королівських палацах та князівських замках; рідко, дуже рідко пускають у хід святі батьки отруту чи клинок, зате наклепи й наговори

отруйніші бувають за трунок та гостріші за крицевого ножа. Будь ти хоч тричі милостивим безсрібником – єпископом до самої смерті не станеш, бо знайдуться лакузи хитріші та спритніші за тебе!

Усе це ксьондз Ян збагнув швидко. А збагнувши – узявся за діло. Самуїл-баца міг пишатися старшим сином: не раз котрийсь із отців-бенедиктинців раптом забував, про що саме хотів доповісти тодішньому абату чи прилюдно затинався посеред молитви, забувши слова, які впродовж років безперешкодно злітали з язика; а то й сам старий ігумен починав ні з того ні з сього прихилитися до молодого ченця, якого ще недавно вважав юним вискочнем, який зазіхав на його місце (і цілком правильно вважав!)...

День за днем, рік за роком викрадені задля благої мети чорні думи, корисливі помисли, заздрість, марнославство, доноси й інтриги слизькою цвіллю осідали в душі брата (пізніше – вітця) Яна, і час від часу Івонич починав задихатися, тонути в цьому бруді, не відрізняючи природженого від краденого. Тоді він на кілька тижнів зникав із монастиря – нібито у справах святої католицької церкви – потай міняв своє вбрання на мирське й пускався берега, з головою поринаючи в безодню пияцтва, обжерливості, гульби й продажної любові, даючи вихід чужим пристрастям та бажанням, що нагромадилися в ньому.

Це траплялося нечасто – лише тоді, коли його душа переповнювалася тією гидотою, що її отець Ян вибирав із чужих. Для блага інших – і заради власного зиску. Усіляко бувало, і досі мучився сорокалітній абат Ян, що його вважають святим, досі діймало страшне питання: благо діє він чи зло? Чи бажане Богові те, що він робить, чи вже чекає на нього в пеклі Сатана, у зловтішному передчутті потираючи руки?..

Відповіді ігумен усе ще не знайшов.

Марта присіла на край вузького чернечого ложа й мовчки спостерігала, як отець Ян повагом уможується на лаві навпроти неї. Строге й бліде абатове обличчя з високим чолом та густо посивілими скронями справді скидалося на лик святого, і Марта подумала, що Яносикові дуже пасував би світний німб навколо голови. На

абатові була біла довгопола ряса з пелериною, яку носили всі бенедиктинці, але навіть не знаючи, хто він, Марта ніколи б не сплутала Яна з рядовим ченцем із ордена св. Бенедикта чи якогось іншого.

– Ну, здрастуй, сестро, – стиха мовив абат і подивився їй просто у вічі.

– Здрастуй... святий отче, – ледь посміхнулася Марта.

Посмішка вийшла сумна, мало чи не вимучена.

– Давно ми не бачилися з тобою, Марто. І тому я не вірю, що ти випадково з'явилася тут. Розповідай.

– Не знаю навіть, із чого почати, Яне...

– З початку, Марто, з початку. Чула, мабуть, що на початку було Слово?

– З початку? Я порушила одну з наших Заповідей, Яносику.

– Яку ж? – тонкі абатові брови ледь помітно піднялися, але на обличчі при цьому не здригнувся жоден м'яз.

– Я перетнула дорогу Великого Здрайці.

Цього разу Ян не зміг приховати свого хвилювання.

– Ти ризикнула помірятися силою з Нечистим?!

– Так.

– І... що ж?

– Я украла в нього душу. Душу, яку він купив; душу, що належала йому за Правом. Відтоді він шукає мене. Мене – і того, у кому тепер живе належна йому душу.

Після цих Мартиних слів у келії запала тривала дзвінка тиша – лише коли знадвору долинули приглушені удари дзвону, отець Ян отямився і тильним боком долоні витер зіпрілого лоба.

– Але це неможливо! Те, що ти розповідаєш, – це навіть не ересь! Це нісенітниця! Цього не може бути згідно з догматами церкви; цього не може бути з позицій здорового глузду; якщо в тебе негаразди з церквою і здоровим глуздом – цього не може бути, бо так учив нас наш названий батько Самуїл! У тебе попросту забракло б сили винести назовні цілу душу – коли припустити, що взагалі можна украсти загиблу душу в диявола!..

– Цього не може бути. Але це було. Мені справді забракло сили, брате мій Яне, і я серйозно надірвалася під час крадіжки. Зараз я не спроможна викрасти нічого більшого, ніж дрібницю, що лежить на самісінькій поверхні, але тоді... тоді в мене іншого виходу не було, – просто відповіла Марта.

– І ти хочеш, щоб я допоміг тобі? Допоміг проти Великого Здрайці?

– Коли я заблукала в Кривому лісі, саме ти, Яносику, знайшов мене й привів додому. Коли ти бився із шафлярськими хлопчиськами, я прикладала до твоїх саден подорожник. Тепер ти абат, багато хто вважає тебе святим, хоч це, напевно, й не так. І ти – наш. До кого мені було ще йти? Батько старий... Якщо ти мені не допоможеш, то більше ніхто не допоможе.

– Але я не знаю, чим тобі допомогти! Хіба що запропонувати виїхати в Рим чи постригтися в черниці... разом з тим, хто носить украдену тобою душу. Марто, я зроблю все, що зможу, – хоча й сумніваюся, що хтось із людей здатен допомогти тобі, навіть Його Святість. Але для початку я мушу хоча б довідатися, ЯК це відбулося!

– Гаразд, отче Яне. Я все тобі розповім. Ти слухав сотні сповідей – вислухай же й цю.

Розділ другий

Баронеса Лаура Айсендорф, дружина Вільгельма фон Айсендорфа, шалено подобалася чоловікам. Цього заперечити не міг ніхто, і сама баронеса чудово це знала; до того ж Лаура була недурна – рідкісне поєднання! – і вертіла чоловіком, як хотіла, на словах в усьому погоджуючись із суворим бароном. Але людей, як правило, охоплюють бажання, котрі лише розростаються в міру їхнього задоволення, і в першу чергу це стосується вродливих жінок. Лаура Айсендорф була натурою винятково палкою та велелюбною, жарких почуттів її з лишком вистачало, крім чоловіка, ще на двох-трьох гідних кавалерів, яких баронеса частенько міняла. Що, природно, не могло сховатися від охочого до пліток віденського вищого світу. Втім, розповідати про пригоди гулящої Лаури її законному чоловіку побоювалися, знаючи запальний характер барона та його репутацію заповзятого дуелянта. Отож, якийсь час по весіллі барон щасливо не відав «примх» своєї дружини, а баронеса, повіривши у власну безкарність, остаточно втратила чуття міри й пустилася берега, нерідко усамітнюючись із новим обранцем у затишній кімнаті на балу або під час прийому.

Довго так тривати не могло із цілком зрозумілих причин, і під час одного прийому у Хофбурзі все відкрилося. Барон не тямив себе, пізно похопилася баронеса, нажаханий майбутнім, у передчутті дуелі невдачливий коханець і гості які смакували грандіозний скандал... Але на людях фон Айсендорф, останній нащадок шляхетного роду, знайшов у собі сили стриматися, – вирішив удома дати волю праведному гніву. Вони з баронесою вже рушили до виходу, коли якась дівиця, що випадково опинилася на прийомі – судячи з одягу й манер, дочка провінційного не надто заможного дворянина, – шепнула на вухо баронесі: «Не хвилюйтеся, ваша милосте, ваш чоловік уже все забув. Але надалі благаю – будьте обережніші...» Лаура помітила, що дівиця, мов ненароком, доторкнулася до руки Вільгельма – і барон раптом затнувся у дверях, здивовано подивився на дружину, оглянувся на зал поза ними; потім, схоже, хотів був повернутися, але передумав – і подружжя Айсендорфів поїхало у своїй кареті.

На великий подив і радість баронеси, вдома чоловік був з нею ласкавий і нічого не пам'ятав про те, що трапилося на прийомі. Слова дівиці цілком підтвердилися.

Тому, коли на черговому балу Лаура побачила смагляве обличчя, що промайнуло серед гостей, вона згадала його у зв'язку з пам'ятним випадком і відразу попрямувала до рятівниці. До кінця балу Лаура просто закохалася в Марту, і та

наступного ж дня переїхала в маєток Айсендорфів й одразу ж зробилася товаришкою та довіреною подругою баронеси. Перші сумніви щодо походження Марти, яка назвалася молодшою дочкою зубожілого силезького шляхтича, якось самі собою вивітрилися, так само, як і здивування з приводу того, чому це дівчина з гарної родини подорожує сама, без супроводу; барон, котрий намагався щось заперечити дружині, невдовзі махнув рукою на її чергову примху – і молода Марта ґрунтовно оселилася в маєтку Айсендорфів.

Треба сказати, що баронеса, при всій своїй прихильності до нової компаньйонки, трохи побоювалася Марти, хоча не зізнавалася в цьому навіть сама собі.

Недаремно ж розлючений Вільгельм фон Айсендорф, довідавшись про новий роман своєї дружини, у присутності Марти вмить ставав лагідним як ягня, геть забуваючи як про свою недавню лють, так і про її причину, поспішаючи вибачитися перед баронесою за те, що зірвався так безглуздо – зопалу й казначого!

«Відьма!» – думала часом Лаура про свою товаришку, і гнів, що пломенів у Марти в очах, коли вона утихомирювала барона, тільки переконував баронесу в цій думці.

Але баронеса була жінкою рішучою й не надто набожною, тож відьма, яка вірно служить їй, Лаурі, та справно відводить від неї гнів чоловіка, баронесу цілковито влаштовувала.

Отож Марта частенько одержувала в подарунок нові сукні, а іноді й перлове намисто, користувалася повною волею й не занадто обтяжувала себе якимись обов'язками, просто супроводжувала подружжя Айсендорфів на бали й звані вечори. Швидко при звичаївшись до вищого віденського світу, легко переймаючи або крадучи аристократичні манери, вона без особливих утруднень навчилася носити будь-яке вбрання з гідністю королеви, вести світські бесіди та бути в курсі всіх пліток (ну, саме це для підгальської злодійки було найпростіше!). Про таке життя прийомна дочка Самуїла-баці із Шафляр могла тільки мріяти. І Марта з головою поринула у вишуканий вир балів, карнавалів, манірних виїздів і таємних пристрастей, що кипіли за фасадом зовнішньої респектабельності та благопристойності.

Усвідомлюючи скромні достоїнства своєї зовнішності, які тьмяніли поряд зі сліпучою баронесою Айсендорф, Марта була здивована, коли й коло неї почали упадати молодики, серед них і один віконт. Вигідно вискочити заміж було дуже

принадно, але Марта з цим не квапилася, та й молодих людей цікавило поки що аж ніяк не весілля. Прихильно приймаючи залицяння й коштовні знаки уваги, Марта завбачливо тримала своїх кавалерів на відстані, періодично витягаючи з голів надто завзятих заздальгідь заготовлену фразу чи згадку про вчорашню розмову – і залицяльники бентежилися, червоніли й на якийсь час давали Марті спокій.

Оженили на собі одного з цих пихатих жевжиків Марта могла дуже легко, але те, як жила баронеса Айсендорф, її аж ніяк не надихало, та й ніхто із залицяльників не подобався Марті настільки, аби зважитися пов'язати з ним своє подальше життя.

Як часто буває, все вирішив випадок; і випадок цей звався Джозефом Воложем.

2

Джозеф Волож був кишеньковим злодієм. Спритним, щасливим, веселим – але кишеньковим злодієм. Із тих, кому тісно у власній шкірі, хто мимохідь украде важкий гаманець, набитий золотом, не забувши замість нього підсунути роззяві-власнику такий же важкий камінь, загорнутий у хустку, що його здивований та обурений потерпілий знайде, тільки-но прийшовши додому; із тих, хто половину добутого легковажно роздасть злиденним пиякам, на решту щедро почастує своїх приятелів, а до ранку знову залишиться ні з чим і, весело насвистуючи, вирушить на промисел.

Крав Джозеф переважно в багатих. О, зовсім не тому, що сумління не дозволяло йому обкрадати бідних – якщо нестатки дошкулять, то дуже навіть дозволяло! Поступливе сумління в такому разі заміняв простий і точний розрахунок: у багатих людей грошей більше. Отже, вкравши один раз, можна в достатку жити якийсь час, перш ніж доведеться знову вдатися до свого ремесла. А якщо скубти гамани занадто часто, та ще й у тому самому місті – зростає ризик попастися. Джозеф не хотів кидати Відня. Він йому подобався. Джозеф із задоволенням ходив в оперу – і не тільки «працювати», – він захоплювався віденською архітектурою, йому були до душі тутешні винарні й тутешні жінки...

Джозеф жив у Відні вже більше року і мав намір пожити ще – скільки зможе.

Але Джозеф був кишеньковим злодієм. ЛИШЕ кишеньковим злодієм. І дуже скоро з'ясував, що кишеньковий злодій, на думку віденського «дна», – аж ніяк не найбільш привілейована верства злодійської гільдії.

У Відні споконвіку цінувалися домушники. Саме вони вважалися тут злодійською елітою, хоча Джозеф так і не зміг зрозуміти – чому? Такий стан речей зачіпав його професійну гордість, і якось Джозеф зопалу кинув своєрідний виклик Арчибальдові Шварцу на прізвисько Грижа – визнаному авторитетові серед віденських домушників.

– А слабо гаманець зрізати, Грижо?! По особнячках, надто коли господарів дома немає, а челядь по шинках гуляє, – кожен шастати зуміє!

Хоч як дивно, Грижа не образився, не став хапатися за ніж, а тільки недобре посміхнувся в пишні прокурені вуса.

– Чого ж, приятелю? І по будинках шастати нескладно; і гамана в роззяви поцупити не бозна-яке мистецтво! Зрізав, розпатрав його за рогом, перелічив убоге дзеленькало, поплакав над долею своєю бідолашною – та й просадив усе за один вечір! Хіба не так?! В особнячку підломленому одним гаманом не обійдеться!

– В деякому гаманці добра більше, ніж у твоєму будинку! – у тон Арчибальдові заперечив Джозеф; за свій довгий язик він мав у злодійському середовищі прізвисько Джош-Мовчун. – А пальчики кишенькового злодія, друже Шварце, вони не твоя тупа відмичка!

– Отже, домовилися, – ще раз посміхнувся Грижа, допиваючи пиво. – Я гаманець зрізую, а ти будинок чистиш. Обидва без обману працюємо, на повну силу. І подивимося, хто в чужому ремеслі більше розуміє та чий видобуток цінніший. Три дні терміну.

– Будинок? – сторопів Джош-Мовчун, який не сподівався такого повороту справи. – Я?!

– Будинок, – весело підтвердив Грижа, і кожен, хто добре знав Арчибальда Шварца, зрозумів би, що жарти скінчилися. – І саме ти. А ти як думав, базіко?! Ти

мені, розумієш, по честі моїй злодійській ногами тупцюєш, а я – шмарклі витри та слухай?! Усе вже, голубе залітний, – баш на баш. Ну а хто програє – той у цьому ж трактирі на четвертий день при всіх наших під стіл залазить і привселюдно відгавкується: мовляв, брехав, як собака, і прощення прошу. Ну як, згоден?!

У хитрих очах Мовчуна-Джоша спалахнули очманілі іскорки.

– Згоден! Через три дні тут, – і він подав руку Арчибальдові Шварцу.

– Дивися, пупа не надірви! – глузливо кинув Грижа Джозефові наздогін, коли той виходив із трактиру.

З

Багату садибу на околиці Відня Джозеф пригледів ще в перший день відпущеного йому терміну. Масивна чавунна огорожа з позолоченими левами на верхівках полірованих гранітних стовпчиків, широкі візерунчасті ворота, посипані крупним гравієм ідеально прямі доріжки розділяють парк одразу за огорожею на правильні чотирикутники, доглянуті клумби з яскравими квітами – і триповерховий будинок зі стрілчастими вікнами та колонами при вході, з безліччю флігелів і прибудов, із двома стайнями...

Із усього видно, тут було чим поживиться й утерти ніс пихатому Грижі.

Без особливих труднощів добувшись на горище особняка біднішого, розташованого саме навпроти садиби, що його цікавила, Джош-Мовчун витяг завбачливо придбану вранці підзорну трубу, зручніше влаштувався біля слухового вікна та зайнявся спостереженням.

До вечері він устиг з'ясувати, де розташована кухня та приміщення для челяді, доволі точно визначив місце чорного ходу (хоча самих дверей йому не було видно) і вирішив, що для початку досить – пішов підкріпити свої сили доброю склянкою вина і неабиякою порцією улюбленої баранячої печені.

Пристойна винарня знайшлася неподалік, і отут Джозефові зненацька поталанило: в одному з відвідувачів він безпомилково впізнав садівника з обраного для показового грабунку маєтку.

Садівник, рудочубий велетень із здоровим рум'янцем на щоках та з великою родимкою під лівим оком, од чого здавалося, ніби він постійно щулиться й хитро підморгує, не марнував часу: перед ним на столі стояли два чималі глеки з вином, хоча щоправда, один із них уже був напівпорожній.

Зайве уточнювати, до якого саме столу поквапливо підсів Джош-Мовчун.

Садівник трапився не надто говіркий, та й відверто розпитувати його було б небезпечно, але коли в другому з глечиків з'явилося дно, язик садівникові нарешті розв'язався. Тож незабаром Джозеф довідався і про небезневинні пригоди Лаури Айсендорф, і про її дивну компаньйонку Марту, яка жила в маєтку вже не перший рік, і про незбагнену забудькуватість самого барона – але тільки тс-с-с, хто ж буде панові нагадувати, та ще й про TAKE!.. Собі дорожче обійдеться...

Найбільше зацікавило Джоша згадування про колекцію старовинних ваз із усіх кінців світу – їх зібрав ще покійний батько барона Вільгельма. Утім, про вази садівник згадав мимохідь

і, зажадавши ще вина для себе та для свого нового друга, почав неслухняним язиком розповідати Джозефові про секрети підрізування яблунь, про час висаджування троянд та про інші премудрості садівничого ремесла. Джош терпляче слухав, розуміючи кивав і час від часу намагався повернути розмову до того, що його цікавило, але це йому ніяк не вдавалося – садівник міцно осідлав улюбленого коника, і звернути його з уторованої колії годі було й думати.

Нарешті садівник, – а його, як наприкінці їхньої змістовної бесіди з'ясував Джозеф, звали Альбертом, – вирішив, що час іти додому. Але саме тут з'ясувалося, що на ногах Альберт стоїть дуже непевно, а пересуватися може хіба що тримаючись за щось, а ліпше – за когось. Природно, цим «кимось» радісно зголосився бути його новий друг Джозеф. Тим більше, що до маєтку було йти – на заячий скік.

– Н-ні-і, через в-ворота м-ми не підемо! – вирік п'яний, але, з усього видно, досвідчений у таких пригодах Альберт. – Отут е хв-віртка, то я кріз н-неї завжди, коли це... як зараз... – і він плювком показав Джошеві, куди його треба тягти.

Хвіртка замикалася на слабеньку клямку, яку нескладно було відкрити з будь-якого боку, і яка навіть не рипнула, коли Альберт, похитнувшись, навалився на неї усім своїм важким тілом. Видно, слуги, після чергової пиятики частенько поверталися в маєток цим шляхом, тому справно змазували петлі.

– А собаки нас не порвуть? – занепокоєно поцікавився Джозеф.

– Ні-і! – впевнено мотнув головою Альберт. – Їх майн лібер Гельмут за східним флігелем т-тримає, коло стаєнь. І на прив'язі. Щоб – ані гу-гу... Коли м-ми, як сьогодні...

Джозеф провів садівника до прибудови, що правила Альбертові за житло, почекав за дверима, поки той захропе, і швидко огледівся.

Місяць світив яскраво, і Джош майже відразу побачив чорний хід, розташування його визначив ще вдень, спостерігаючи за слугами. Нечутно сковзнувши в тінь будинку, що нависав над ним, Джозеф торкнув холодну бронзову ручку та легенько потягнув її на себе. Двері трохи піддалися, але відчинятися не хотіли.

«Гачок. Ізсереди, – здогадався Джош-Мовчун. – Ножем підчепити – тільки й діла. Або замка немає, або ним не користаються. Ну, Грижо...»

Він посміхнувся від задоволення й попрямував до хвіртки. Була чимала спокуса залізти в будинок негайно, але Джозеф давно вже не був новачком.

Спішити – людей смішити.

Ще один день Джош витратив на вивчення розпорядку дня в будинку, а ввечері, спостерігаючи за освітленими вікнами, намагався визначити: у якій кімнаті може

бути колекція, котра його цікавить? Джозефові здавалося, що йому майже поталанило; в усякому разі, потрібна кімната містилася, очевидно, у північному крилі будинку, найпевніше, на другому поверсі. Для себе Джош відзначив кілька придатних вікон і прикинув, у який бік йому треба буде рухатися.

Більше за такий короткий час годі було довідатися, і Джозеф вирішив покластися на щастя та власну спритність. Обчистити будинок, що поринув у сон, навряд чи буде складніше, ніж кишені перехожого.

Хвіртка, як і минулого разу, відчинилася тихо, і Джош летючою тінню ковзнув до чорного ходу. Біля дверей завмер, прислухався. Усе спокійно. Ніч прозора й умиротворена, мов скромна наречена біля вітваря, що опустила очі долу та чекає, коли залишиться нарешті з нареченим наодинці, і той зможе взяти її.

Порівняння, яке спало на думку, дуже сподобалося Мовчану. Він глибоко зітхнув, одним порухом витяг з рукава вузький ніж, який легко вислизнув йому на долоню, акуратно підчепив ним гачок і, не виймаючи леза зі щілини, тихенько повів руку вниз – щоб гачок не дзвякнув.

Не дзвякнув.

Двері ледь чутно рипнули й відчинилися. Джош плавно причинив їх за собою. Трохи постояв, звикаючи до темряви. Він прихопив із собою потайну лампу, але вдаватися до неї без особливої потреби не хотів. Намацав відкинутий гачок, безшумно поставив його на місце – якщо комусь заманеться серед ночі перевірити запри, щоб нічого не запідозрив.

Сходи він устиг мигцем роздивитися ще коли відкривав двері, тож тепер попрямував до них, перед кожним кроком обмацуючи підлогу ногою в м'якому замшевому чоботі.

Ось і сходинок.

Нагору.

Майданчик. Проміжний. Ще вище.

Другий поверх.

Тепер – праворуч.

Ручка наступних дверей, неголосно клацнувши, піддалася, і Джош опинився у величезному коридорі. Тут було помітно світліше – з високих стрілчастих вікон падало примарне місячне світло, яке після чорнильної темряви сходів здалося Джошеві майже сліпучим.

Він швидко пройшов у кінець коридора, проминувши кілька бічних анфілад, що вели до покоїв барона, баронеси та тієї дивної компаньйонки, про яку згадував Альберт.

Двері, що цікавили його, теж піддалися легко; тут знову було темно, і лише вузька місячна смужка вибивалася з-під запнутої штори.

«Якщо колекція тут, то в такій темряві недовго й перебити половину, а заодно і весь будинок розбудити!» – тривожно подумав Джош-Мовчун, але запалити лампу все одно не зважився. Замість цього він навпомацки рушив до вікна, маючи намір розсунути штори та скористатися природним освітленням, якого йому, напевно, буде цілком достатньо.

Зненацька рука його наткнулася на щось гладке й опукле; предмет похитнувся, але Джош в останню мить устиг підхопити його й поставити на місце. Ваза! – дійшло до злодія, і він з подвійним полегшенням перевів подих: по-перше, його розрахунки цілковито підтвердилися, а по-друге, він чудово уявляв, якого гуркоту щойно уник. Зачекавши, поки серце в грудях заспокоїться, Джозеф щасливо дістався до вікна й відсунув штору. Потік місячного світла хлюпнув усередину кімнати – й вона вмить змінилася. Джош задоволено повернувся – він хотів оглянути поле майбутньої «роботи».

Але не величезні вази з китайської порцеляни, не срібні турецькі глечики з лебединими шиями й не мініатюрні золоті вазочки роботи італійських майстрів першими впали йому в очі.

Біля дверей стояла смаглява чорноволоса дівчина в напівпрозорому пеньюарі – ледь усміхаючись, вона спостерігала за ним.

Поза всяким сумнівом – перед Мартою стояв злодій. І, певна річ, не крадій людських помислів, як вона, а звичайний домушник. Марті було трохи страшно – у рідних Шафлярах крали тільки худобу, тож зі «звичайними» злодіями вона досі не стикалася – але цікавість узяла гору. Світське життя добряче вже набридло їй, а тут раптом така пригода!

Марта ще сама не знала, що робитиме далі. Найпростіше було зчинити галас, покликати слуг чи самого барона – але злодієві ніщо не заважало будь-якої миті висадити шибу та вистрибнути у вікно, і крім того... перед нею був своєрідний побратим по професії, бо Марта не мала жодних ілюзій щодо власної персони. Та й сам молодик, що злякано заляк біля вікна, був їй чимось симпатичний.

І замість пронизливого вереску або сакраментального й цілковито ідіотського питання: «Що ви тут робите?!», Марта просто констатувала:

– Ви злодій. І прийшли сюди по баронові вази.

– Так! – розгублений Джозеф не спромігся на брехню, тому сказав правду.

– Тоді я порадила б вам не брати китайські вази – вони дуже тендітні й важкі, навряд чи ви донесете хоч одну цілою. Крім того, мені вони дуже подобаються.

– Ви, наскільки я розумію, Марта, компаньйонка баронеси? – нарешті отямився Джозеф.

– О, вам навіть це відомо! – Марта оцінила нахабність молодика й те, як швидко він упорався зі своєю розгубленістю. – У такому разі назвіться, оскільки ви вже знаєте мое ім'я, а я вашого – ні.

– Джозеф Волож, – Джош злегка уклонився. Він і сам не знав, чому назвався своїм справжнім ім'ям.

– Джозеф? І ви певні, що ваша мама називала вас саме так?

- Ну, взагалі-то мама звала мене Юшкою... Юзефом. Але це було так давно...

- О, то пан е-сте-м поляк? – вимовила Марта співучою говіркою й не здивувалася, коли почула у відповідь:

- О, то пані теж полька?!

- Пані гуралька, – й обое охоче перейшли на рідну мову.

- І що ж пані Марта мені ще порадить? – поцікавився Джозеф. З усього видно, дівчина не збиралася кликати на допомогу, і в Джоша з'явилася надія, що він зуміє виплутатися з цього дурного становища.

«А вона, до речі, нічого собі. І не боїться зовсім», – відзначив він мимохідь.

- Думаю, вас цікавить щось досить коштовне й не занадто велике, щоб його непомітно можна було винести, – зі знанням справи висловила припущення Марта (саме цим правилом, засвоєним від названого батька, вона сама звичайно керувалася, забираючись у схованки чужих душ).

- Ви міркуєте напрочуд тверезо. І ви знову маєте рацію, – Джозеф був трохи збитий з пантелику, але поки ця дивна бесіда нічим йому не загрожувала і навіть складалася дуже вдало; утім, Джош ще й сам боявся в це вірити.

- Що б то вам запропонувати, милостивий пане? – Марта потішалася, розмовляючи з Джозефом, як продавець антикварної крамниці, який допомагає покупцю вибрати потрібну річ, і нишком спостерігала за симпатичним молодим злодієм. «А якщо спробувати працювати з отаким у парі?» – майнула шалена думка, але Марта відразу прогнала її геть.

- Ці італійські дрібнички, звісно, дуже гарні й коштують як добрий маєток, але ви наврядчи зможете їх продати; крім того, я до них так звикла... Може, оце? – і вона показала достоту отетерілому Джозефові незграбно-розкішну вазу середніх розмірів, що масляно сяйнула в місячному світлі, коли Марта взяла її з підставки. – Такий несмак! Зате чисте золото.

- І ви... пропонуєте мені її взяти? – сторопів Джош.

– А хіба ви не за цим сюди прийшли? – Марта вже твердо вирішила дозволити Джозефові-Юзефові піти звідси зі здобиччю, а заодно насолити баронові, котрий недавно нахабно залицявся до неї під час відсутності дружини. Зрозуміло, барон умить забув про свої наміри, але неприємний осад у Мартиній душі залишився. Липуча противна осуга – так буває завжди, коли вимушено привласниш якусь гидоту... Чому б і не дозволити собі маленьку помсту?

– Що ж ви стоїте як стовп? – Марта здивовано насупилася. – Беріть те, за чим прийшли, і йдіть. Я не здіймаю галасу.

– Але чому?!

– А от «чому» – це вам знати зовсім необов'язково, – прорекла дівчина, ступила крок назустріч Джозефові й віддала йому вазу.

Джош-Мовчун машинально взяв простягнену річ, їхні руки на мить стикнулися. Злодія пройняв озноб, у нього вперше в житті засвербіли очі – і він знову заляк, тримаючи в руці вазу й здивовано дивлячись на Марту, немов намагаючись щось пригадати.

– Беріть вазу і йдіть, – ще раз, як маленькому, повторила Марта. – І не забудьте про своє парі. Завтра ввечері ви маєте зустрітися з цим вашим... Грижею й показати те, що добули.

– Так-так, я пам'ятаю, – не дуже тямлячи, що з ним діється, вичавив із себе Джош і рушив до дверей.

Біля порога він на мить затримався, востаннє глянув на струнку дівочу постать у легкому, як повітря, пеньюарі, котра наче плила в потоках місячного сяйва – і слова самі злетіли з його губ.

– Я... зможу побачити вас іще колись?

– Можливо, – лукаво посміхнулася Марта, адже вона зовсім легенько доторкнулась до Джоша, інакше б той назавтра взагалі не згадав би про своє парі з Грижею. – Тільки ж не приходьте так, як оце зараз – іншим разом вам може не так поталанити.

Джош лише кивнув у відповідь і ступнув у коридор.

6

...Цілий день Джозеф приходив до тями й насилу згадав, де і з ким він має сьогодні зустрітися. Коли прийшов до винарні, Грижа з цеховими старшинами вже чекав на нього.

– Щось ти без мішка, приятелю, – весело реготнув Арчибальд, побачивши Мовчуна. – Бачу, язик у тебе гостріший за все інше! Під стіл просто зараз лізтимеш, чи як?

– Тобі, Грижо, не багатієв чистити, а в суді служити, – посміхнувся Джош і сів на залишене для нього місце навпроти Грижі. – Ти б нас усіх за місяць перевішав...

– Ач, як виспіває! Чи справді розжився чимось?

– Та так, дрібничка, – мляво махнув рукою Джозеф і відкрив дорожню сумку, що висіла в нього на боці. – Там ще було, тільки я важкого тягати не люблю. А в тебе що, Грижо?

Ваза з червоного золота й гаман з голову дитини, що стиха дзенькнув монетами, опинилися на столі одночасно. Якийсь мент Грижа із Джошем мовчки порівнювали вкрадене; решта затаїла подих. Потім Грижа одним швидким рухом розв'язав принесений гаман, і на стіл потекли жовті блискучі кружечки.

– Непогано, – оцінив Джош, із професійною спритністю вивуджуючи з купи монет великий рубін. – Місяць гуляти можна.

– А ти хлопець теж не промах, – визнав Грижа, шанобливо погладжуючи бокасту вазу. – Не думав, не думав... По-моєму, одне одного варте.

Можливо, ваза коштувала більше, ніж видобуток Грижі, але в Джозефа був чудовий настрій, і він не хотів сперечатися.

– То що, нічия?

– Мабуть, що так! – Арчибальд Шварц, уславлений домушник, першим подав Джозефові руку.

– А тепер – усіх пригощаю! – гукнув він, коли відгули привітання приятелів, і їх із Джошем перестали обіймати та ляскати по спинах.

– Ми пригощаємо! – підняв догори палець Джош.

Грижа схвально кивнув.

* * *

Займався світанок, коли Джозеф непевною ходою повертався до себе. У голові добряче шуміло, перед очима плавали сп'янілі фізіюномії, пики горілчаних братів, Арчибальд, який присягався вічно дружити, розкидані по столі порожні глечики та миски, у вухах пронизливо верещала шинкарська скрипка... Погуляли на славу! Він довів цим віденським самохвалям, чого вартий справжній майстер! Тепер...

Що «тепер», Джош відразу забув – таке воно було неважливе. Важливо було добратися до помешкання, що він винаймав, упасти на ліжку і заснути. Джозефові смертельно хотілося спати. Він уже майже спав, марно намагаючись попасти ключем у замок, і тільки якийсь спогад усе ще не давав спокою, усе ще проривався в плутані думки. Коли триклятий замок нарешті клацнув, Джошеві раптом пощастило схопити за хвіст цей вислизаючий спогад.

Марта!

Струнка дівоча постать у хвилях місячного світла.

Марта!..

Загадкова компаньйонка баронеси Айсендорф.

Та, котра всупереч будь-якій логіці не тільки не здійняла тривоги, але ще й допомогла йому – злодієві.

Марта...

З цією думкою Джош і заснув.

* * *

Вони зустрілися через тиждень, в опері.

Це сталося, здається, випадково, але ні Джозеф, ні Марта не вірили у випадковості; утім, не вірили вони й у Провидіння.

Вони просто зустрілися.

– Як ваш заклад, пане Джозеф?

– Дякую, пані Марто, все вийшло якнайкраще. У нас із Арчибальдом склалася нічия, і тепер він у мені душі не чує.

Розмовляли рідною підгальською говіркою, тому могли не побоюватися стороннього вуха.

– І що, ви тепер працюєте разом?

– О ні! – розреготався Джозеф, уявивши себе в ролі напарника Грижі. – Все-таки в мене інший підхід до... роботи. Ось, – і він якимсь невловимим жестом, спритний штукар, витяг звідкись (Марті здалося, що прямо з повітря) гаптований золотом гаманець, продемонстрував його Марті й недбало кинув на підлогу.

– Пробачте, пане, то не ви впустили?

Літній сивочолий бургер не знав, як і дякувати, а Марта ледь стримувала регіт.

- Та ви просто віртуоз, пане Джозеф!

- Дякую за комплімент, пані Марто, але не варто про це...

- Ну чому ж, пане Джозеф?! Це так цікаво! Розкажіть мені...

І Джозеф, відчуваючи, що чинить нерозумно й необачно, що цього робити не слід, неспроможний відмовити, розповідав Марті випадки зі свого багатого на пригоди життя, злочинські побрехеньки, дещо вигадуючи на ходу; Марта знала, що далеко не все з повіданого Джошем - правда, але все одно слухала його, широко розкривши очі... вона згадувала старого Самуїла-бацу, його напучування, своє власне дитинство, перші спроби зануритися в чужу душу, вищирені морди «щиросердих» Стражів, що охороняли схованки пам'яті; їй пригадувався панічний страх, безоглядна втеча - і шалена радість від несподіваного успіху, коли жоден Страж навіть не прокинувся, а Марта безгучною тінню сковзала по темних коридорах, поспішала до виходу, несучи те, що їй сподобалося... Пізніше вона захоплено відчула в собі чужі, украдені нею спогади - свою першу здобич...

Як це було схоже на Джозефові розповіді - схоже, а водночас зовсім інше!

Відтоді вони бачилися часто, хоча попервах і не щодня. Ходили в оперу, гуляли у віденських парках, милувалися водограями, годували з рук білосніжних і вугільно-чорних лебедів, каталися на конях - баронеса прищепила своїй компаньйонці смак до їзди верхи, а Джозефа його бурлацьке життя давно змусило стати непоганим наїзником - і якогось дня, мовби ненавмисно, опинилися в помешканні, що його винаймав Джош.

Усе сталося легко, само по собі, і коли Марта нарешті отямилася поруч із Джошем, котрий спав та усміхався уві сні, - вона ні про що не жалкувала.

Більше того, через тиждень-другий вона почала значно ліпше розуміти Лауру Айсендорф. Тільки одного не могла збагнути Марта - навіщо весь час шукати нових чоловіків?!

Може, Лаура просто ще не знайшла свого?

Але чужа душа – темний ліс, а Марта це знала, як ніхто інший. Їй і в собі непросто було розібратися! Скільки шляхетних кавалерів з поважних родин упадає за нею – а вона віддала перевагу Джозефові Воложу.

Кишеньковому злодієві.

7

Вони були молоді, безтурботні й щасливі. Живучи сьогоднішнім днем, загадуючи майбутнє не далі завтрашньої зустрічі, вони пурхали, як метелики, і не замислювалися над тим, що життя метелика швидкоплинне, а літо має коли-небудь закінчитися.

Баронесу попервах турбувала незвична Мартина поведінка – дівчина розквітала прямо на очах. Але вона легко давала раду своїм звичайним «обов'язкам», і Лаура Айсендорф швидко заспокоїлася – нарешті в її компаньйонки з'явився коханець, а це, за розумінням баронеси, було більше ніж нормально.

Дивно тільки, що лише один...

Багато чого могло трапитися з цією дивною парою: хтось, дуже ймовірно, міг дізнатися, із ким зустрічається Марта, і колекція пліток віденського світу збагатилася б ще на один пікантний експонат; Джош міг пійматися на якійсь крадіжці й потрапити до в'язниці чи навіть на шибеницю; але доля майже рік придивлялася до закоханих, перш ніж посміхнутися та вдарити навідліг.

Епідемія бубонної чуми, яка ледь не спустошила Італію та південні області Франції, Відень зачепила лише краєм чорного крила, що ярилася гноем і страхом, – занедужало не більш двох сотень осіб, причому завдяки самовідданості сестер-черниць віденських шпиталів і вчасно вжитим заходам магістрату далі хвороба не пішла.

Але однією з цих небагатьох була Марта.

Два дні Джош, як божевільний, кружляв навколо шпиталю св. Магдалини – любов Лаури Айсендорф до своєї компаньйонки не сягала таких крайнощів, як догляд за смертельно й небезпечно хворою в баронському маєтку. Стражники-добровольці нікого не пропускали у ворота шпиталю, і тим більше нікого не випускали звідти (черниці й лікарі жили в бічних прибудівлях, давши обітницю не кидати шпиталю, поки в ньому можна врятувати бодай одну живу душу).

Нарешті, надвечір другого дня, змучений лікар гукнув Мовчанові крізь ґрати вирок долі:

надії ніякої, жити хворій залишилося дні зо три, від сили – чотири.

Потім лікар упав і заснув тут-таки, біля огорожі, а Джозеф так і стояв серед вулиці, скам'янівши від горя, що впало на нього.

Він не отямився навіть тоді, коли візник карети ледь не наїхав на нього й голосно вилаяв «проклятого п'яницю» на чім світ стоїть – Джош-Мовчун просто ступив крок убік і знову заляк.

Так він стояв довго. Поодинокі перехожі, що з присмерком квапилися додому, мимоволі зиркали на цей живий пам'ятник скорботи та відчаю. Потім Джоша повів од шпиталю якийсь доброзичливий м'ясник – він усе пропонував Джозефові полегшити душу, аж поки зрозумів усю марність своїх спроб, відчепився від нього й подався пити пиво – коротше, Мовчун трохи отямився лише в знайомій винарні, де цілу вічність тому вони з Грижею побилися об дивний свій заклад, а потім довго обмивали «нічию».

Джош підвів голову й огледівся: через кілька столиків від нього сидів... Грижа з двома приятелями та ще з якимось паном.

На мить Джошеві здалося, ніби все це вже було, і він просто спить, або навпаки, щойно прокинувся, і Марта жива-здорова, і вони ще тільки мають зустрітися в опері, але цього разу все буде гаразд, і...

І тут він насилу пригадав, що Арчибальд Шварц на прізвисько Грижа два тижні тому попався на черговому «ділі», забравшись у будинок дуже впливового чиновника, і цими днями його мали повісити на міській площі.

У науку іншим.

Але замість того, щоб гойдатися в добре наміленому зашморгу чи, принаймні, чекаючи цього самого зашморгу, гнити у в'язниці та залагоджувати свої складні відносини з Господом – замість цього Грижа чомусь сидів у винарні, пив вино й посміхався самими губами, а в темно-сірих очах Арчибальда Шварца на прізвисько Грижа... ні, не повинна читатися в очах людини, що раптом опинилася на волі, така смертельна туга й цілковита безнадія!

Але чому?! Якщо Арчибальд якимось дивом вирвався з в'язниці чи був помилуваний, то він мав би радіти... Грижа радів. У будь-якому разі, збоку все здавалося саме так. Винарня, приятелі, напої – що ще треба чоловікові, який уникнув катів? Але погляд... після почутого в шпиталі св. Магдалини Джош не міг помилитися! На душі в Арчибальда Шварца було так само тужно й мерзотно, як і в нього самого.

Начебто цю саму душу роз'ідав ізсередини невидимий хробак.

Джозеф велів служниці принести вина і підсів за столик до Грижі.

– О, Джоше! – щиро зрадів Грижа, і на мить його очі стали колишніми, але тільки на одну мить, не більше. – Добре, що ти з'явився!

– Вітаю, Арчі, – вичавив і себе криву посмішку Джозеф. – Як тобі вдалося уникнути шибениці? Втік, чи що?

– Майже, – Грижа відразу пригас і мовби змалів у зрості. – Ось, пан Джон Трейтор[б - Трейтор (англ.) – зрадник.] допоміг...

І Шварц кивнув назад, на високого сухорлявого пана з чорною сивуватою еспаньйолюкою, косо приліпленою на чималому підборідді. Незнайомець у багатому темно-зеленому камзолі й такому ж зеленому, з півнячим пером, береті, хвацько насунутому на ліву брову, найбільше скидався на іспанця, хоча прізвище та ім'я в нього були швидше англійськими – у цій винарні панові Трейтору аж ніяк не місце.

При згадці свого імені рятівник Арчибальда Грижі підвівся й злегка вклонився. Джош відповів йому тим самим. Тоді пан Трейтор підхопився і, розшаркавшись, підмів півнячим пером свого берета сумнівно чисту підлогу винарні. Відкіля б не взявся цей дивний пан, який у вільний час рятує злодіїв од шибениці, – він був сама поштивість.

– Годі вам люб'язність показувати, хлопці, – буркнув один із друзяк Грижі, жилавий здоровань зі шрамом на пожмаканому обличчі. Імені здорованя ніхто не знав, а йому подобалось, коли його називали просто й невігадливо: Скриня. – Не сьогодні, то завтра, а зашморгу не минути!

Чим-чим, а тактовністю Скриня ніколи не відзначався.

– Та годі тобі, Скрине, – махнув на нього рукою Джош. – Цікаво все-таки, як це панові Трейтору вдається витягати людей із в'язниці? Він часом не чаклун?

Грижа мимоволі здригнувся, розхлюпав вино собі на коліна, а Джон Трейтор ледь помітно скривився.

– У пана Трейтора гарні зв'язки, – плутано пояснив Арчибальд, бгаючи у своїй ведмежій лапі краєць житнього хліба і засипаючи підлогу навколо себе крихтами м'якушки. – Крім того, значна сума грошей, що їх довелося віддати...

Джош глянув у вічі Шварцу й зрозумів, що той бреше. Бреше нерозумно й невміло. Грижа поспіхом одвів погляд і замовк посеред фрази.

– А що ти, Джоше, часом невеселий? – запитався він, прагнучи хоч якось виплутатися з цієї ніяковості та перевести мову на інше. – Справи не йдуть, чи жінки не кохають?

– Марта помирає, – це вихлюпнулося несамохіть, як кров із рани. – Вмирає. Лікар сказав – не більше трьох днів залишилося...

Над столом зависла похмура мовчанка, навіть Скриня затулив рота й опустив очі додолу – плутаний шепіт Мовчуна почули, здається, усі:

– Я б за неї... душу віддавав... Я б...

Джош зронив голову на руки і, наче здалеку, почув здавлений голос Арчибальда Шварца, якого тепер віденські злодії називатимуть Вішальником цілих півтора року, до дня його раптової смерті від апоплексичного удару:

– Ти, хлопче, думай, що кажеш! Душу, іі... іі, тее-то як його...

Грижа явно хотів сказати щось ще, але затнувся, закашлявся й замовк.

Джош ледве пам'ятав, що було далі. Він довго пив, але не п'янів, ледь не побився зі Скринею, та їх вчасно розтягли, потім Мовчун став відповідати на запитання горілчаних друзів по-підгальськи, дивуючись, чому вони його не розуміють; а попри все він ловив на собі пильний доскіпливий погляд Джона Трейтора. Нарешті приятелі Грижі кудись поділися, слідом за ними хитлявою дорогою пішов із винарні й сам Грижа, а вони з Трейтором залишилися за столом удвох.

Схожий на іспанця чоловік з дивним англійським прізвищем відсунув кухля з вином, і Джозеф, передчуваючи щось смертельно важливе, зробив так само.

Тверезість ударила зненацька й підступно, неначе ніж у спину.

– Отже, ви казали, що не пошкодували б своєї душі в обмін на життя Марти Івонич? – з ледь помітною усмішкою промовив пан Трейтор і смикнув себе за жмутик волосся на підборідді.

8

...Вона бігла темними заплутаними коридорами, де з горбистої стелі скрапував слиз, на стінах збиралися величезні колонії світляної гусені, а позаду тупотіли та важко сапали Стражі; Марта мчала з останніх сил і несла з собою щось... вона й сама не знала що саме, але кинути вкрадене не можна було, ніяк не можна, та й Стражі все одно не дали б їй спокою.

Марта відчувала, що вже давно заблукала в цьому нескінченному внутрішньому лабіринті, що Стражі женуть її до Чорного Ходу, до того пульсуючого виру, що роз'їдає жертву, – це про нього їй не раз розповідав вечорами батько Самуїл.

Незважаючи на жах і липучий розпач, що паралізували волю, вона змусила себе зупинитися і зустріти Стражів віч-на-віч. Це нічого не давало, крім можливості гідно померти, але Стражі чомусь і досі не показувалися, а потім за поворотом коридора почувся якийсь шум і хрипке гарчання. Воно змінилося затихаючим хиренно-злісним виттям. Марта кинулася туди і, завернувши за ріг, побачила Джоша, її Джоша, спокійного зосередженого Мовчуна, він витирив об холоду довгий закривавлений ніж.

Поряд тіпалися в агонії три безформні Стражі й пронизували Марту сповненими ненависті згасаючими поглядами.

Марта мимоволі скрикнула, Джош звів на неї очі й сумно посміхнувся.

– Ну що ти, маленька, заспокойся... Усе гаразд. Ходімо.

Він обняв її за плечі рукою, вимазаною густою коричневою кров'ю, і вони рушили до виходу. По дорозі Марта все намагалася згадати, що ж тут не так, і коли попереду кволо блимнуло рожево-блакитне світло, вона врешті згадала: адже це Лабіринт Душі, чужої душі, куди вона невідомо як потрапила – отже, Джоша попросту не може тут бути, а вже тим більше він не повинен знати дорогу назовні!..

– Так, не може, – Джош повернувся до неї, немов прочитав її думки. – Не може й не повинен. Але я тут. Тому що без мене ти б загинула. Ось я й прийшов.

Він знову сумно посміхнувся, і тільки тепер Марта помітила, що на шиї в Джоша – мотузяна петля, ні, не мотузяна, а скручена з його пояса, а обличчя Мовчунове неживе, застигле, чимось схоже на обличчя убитих Стражів, і лише в запалих очах, як у вирі Чорного Ходу, куди Марта так і не добігла, б'ється жива невигойна туга. Марті захотілося кричати від цієї туги, що затопила її, – але тут щось сліпуче вибухнуло перед нею, Джош зник, і все зникло...

Марта скрикнула, розплющуючи очі, – й одразу ж замружила їх через яскраве світло, що ринуло під повіки.

– Слава Богу! – наче крізь вату почула вона голос доглядальниці. – Нарешті ви отямилися! Чудо, справжнісіньке чудо...

* * *

Видужувала Марта довго, але й баронеса (з'ясувавши, що її компаньйонка зовсім не заразна, практична Лаура негайно наказала перевезти Марту назад у маеток), і слуги все одно дивувалися: з усіх хворих вижила одна Марта.

«Боже провидіння! – перешіптувалися слуги, які любили Марту. – Господь її не покинув!»

«Відьма! – остаточно впевнилася баронеса. – Сам диявол їй допомагає!» Утім, свої міркування Лаура Айсендорф нікому звіряти не збиралася. Відьма була потрібна їй самій для відомих справ. На час хвороби Марти Лаура не те щоб зовсім припинила плекати нові паростки й без того гіллястих чоловікових рогів, просто стала обережнішою, зате тепер, коли компаньйонка знову поруч, вона своє надолужить!

Із Джошем Марта побачилася лише через три місяці, коли вперше після хвороби вибралася в місто. Тоді їм пощастило перемовитися лише декількома словами – Марта була не сама, – але через тиждень Марта зненацька постала на порозі скромного Джозефового житла.

З'ясувалося, що їй запропоновано постільний режим, а валятися в постелі самій Марті смертельно набридло, тому...

Словом, не тільки баронеса надолужувала згаяне.

...Ще при першій після хвороби зустрічі Марту насторожила дивна Джошева поведінка – веселий кишеньковий злодій за минулі місяці немов постарішав на добрий десяток років. Тож збираючись іти, вона довго вдивлялася в його сонне обличчя. Відчувши на собі її погляд, Мовчун відкрив очі, сумно посміхнувся...

Уже в маєтку Марта згадала: саме такі Джошеві очі бачила вона в чумному кошмарі, коли він виводив її з лабіринту чиеїсь душі.

Душі з убитими Стражами; душі, у якій Джош не міг бути.

* * *

Минув майже рік. Життя ввійшло у своє річище, стало таким, як колись, але поступово Марта чимраз більше переконувалася, що з Джозефом діється щось недобре. Запитати прямо вона не наважувалася, а по-злодійському лізти в душу до коханої людини вона заборонила собі давно. Джош був болісно ніжний з нею, він угадував першу-ліпшу її примху, тож Марті часом здавалося, що Мовчун живе так, немов кожна його мить – остання, немов завтра його чекає ешафот, похмурий кат і прядив'яна мотузка, а отже, вже не буде блакитного неба та довірливих лебедів у ставку, не буде грайливих поглядів удень і палкої пристрасті вночі, не буде її, Марти, і самого Джоша незабаром не стане...

Нарешті Марта не витримала.

Мовчун довго не відповідав, немов заповзвся підтвердити слушність свого прізвиська чи просто не знав, що відповісти на запитання: «Що з тобою, Джоше?»

– Я влип у кепську історію, Марто. І дуже сподіваюся викрутитись. Через тиждень усе вирішиться. Якщо я стану колишнім – розповім тобі все. А якщо ні... Я дам тобі лист, але пообіцяй, що прочитаєш його не раніше, ніж через вісім днів після того, як я не прийду на призначену зустріч, або спалиш наступного четверга, якщо я скажу тобі, що все гаразд. Обіцяєш?

– Обіцяю... Але, Джоше, може, я чимось допоможу? Пам'ятаєш, адже я тобі допомогла тоді...

– Ні, Марто. Злодій повинен уміти самотужки відповідати за свої вчинки. А втім, до чого тут злодійство...

Минув тиждень важкого чекання. Обое намагалися забути про лячну розмову, безоглядно віддавалися одне одному, але десь на споді душі кожен відчував, як над ними купчаться хмари, готові от-от пролитися... Чим? Добре, якщо просто зливаю!

Перед обумовленим четвергом Марта геть змучилася, чекаючи розв'язки. Вона тільки те й робила, що позирала на лист на столику, але розпечатати його так і не зважилася.

Джош примчав додому за півгодини до умовленого часу, Марта з невимовним полегшенням побачила сяючого Мовчуна, фрукти, дві пляшки вигроненого бургундського...

- Ну? - викрикнула вона прямо з порога.

- Минулося! Я живий і здоровий, ти - теж. То давай відзначимо це! - посміхнувся Джош-Мовчун задоволено.

- Тоді розповідай!

- А, потім! - відмахнувся Джош. - Давай не псувати вечір!

І вони не стали псувати цей вечір, потім не стали псувати наступний і ще один... Лист так і залишився на столику нерозкритий і неспалений, через день-другий Марта запхала його в скриньку і, проходячи мимо, байдуже сковзала по ній поглядом.

А через тиждень Джош не прийшов на ранкове побачення. Надвечір Марта, яка вже не знаходила собі місця, одержала записку, надіслану з хлопчиськом-посланцем.

«Прощавай, Марто. Я думав, що мені пощастило обдурити ЙОГО, але я помилився. Щоночі мені сниться, як ти помираєш від чуми. Я більше не можу бачити тебе вранці живою, знаючи, що вночі спостерігатиму знову до найдрібніших подробиць твою смерть. Я плутаю сон з дійсністю і незабаром збожеволію. Борги треба сплачувати. Ми більше не побачимося. Якщо ти не спалила листа, прочитай його - і все зрозумієш. Якщо ж спалила... утім, пусте. Я люблю... Я любив тебе, Марто!

Прощавай.

Твій Джош».

В очах у Марти на мить потемніло, їй здалося, що серце зараз не витримає - зупиниться. Потім вона кинулася до скриньки, де зберігався лист, тремтячими пальцями розірвала дебелий вощений папір...

...Півняче Перо дав Джозефові рівно рік. Після чого Мовчун мав повіситися опівночі в занедбаній хижі на виїзді з міста, неподалік від окраїни Гюртеля.

Слуги ледве встигли відкрити ворота, коли Марта на гарячково засідланому жеребцеві, не розбираючи дороги, промчала розкішним баронським парком, топчучи італійські троянди та голландські тюльпани; копита жеребця підривали м'яку чорну землю, розкидали навсібіч пухкі грудки, безжалісно ранили доглянуті клумби й квітники – і тільки вітер здивовано присвиснув услід вершниці, яка зникла за поворотом.

– Божевільна! – з прикрістю й захопленням пробубонів садівник Альберт і, зітхаючи, пішов виправляти завдані Мартою збитки.

9

«Надто пізно!» – немов похоронний подзвін пролунав у Марти в голові гул дзвіниці з церкви Санкт-Марія-Ам-Гештаде. Він сповіщав про північ. Буквально впавши зі спини храпливого коня, жінка кинулася через луку до ледь помітної в темряві чорної плями – до хижі. Неслухняні після шаленої гонитви ноги підгиналися, заплутувалися в густій траві. Марта двічі падала, зачепившись за вузлуваті корені, що казна-звідки й узялися на лузі – а у свідомості, дедалі наростаючи, усе ще відлунював рокітливий дзвін, і

вторило йому з темної хижі безнадійне собаче виття, відлякуючи довколишніх жалких упирів – чи, може, то Марті тільки здалося?..

Вискнули й розчинилися замшілі двері, зависли на одній іржавій петлі, свічка, що горіла в кутку хижі, жбурнула жінці в обличчя рвані відблиски – і Марта побачила: важка колода відкотилася вбік, а вив тут пес на кличку Одновухий, не дуже давно підібраний Джошем у їхньому улюбленому парку біля ставка з лебедями... А над невтішним собакою погойдувалося на туго натягнутому поясному ремені тіло людини.

Джозеф.

Вона спізналася.

Пес почав стрибати навколо Марти з німим благанням в очах – і божевільна, не людська, скоріше, звірина надія кинула Марту вперед. Нечуваним ривком вона підтягла колоду, вилізла на неї, висмикнула з потайних піхов у рукаві Джоша його вузький ніж і одним рухом – лезо був гострим, як бритва, – перерізала ремінь.

Мовчун, як той лантух, упав на долівку, і Марта, утративши рівновагу, впала зверху.

Пропущений через пряжку кінець ременя заціпнуло мідним язичком, петля ніяк не хотіла розпускатися, руки Марти тремтіли, Одновухий нестямно вилизував рідне посиніле обличчя з білими плямами очей – чумний кошмар обступив Марту зусібіч і задоволено щирив божевільну пащу.

Цілковита безвихідь.

Найсправжнісінька.

Марті хотілося завити, як щойно вив пес, а якщо не стане сил навіть на виття – повіситися тут-таки, на тім же ремені...

Але замість цього, ще сама не розуміючи, що робить, вона відштовхнула пса, взяла в долоні холодюче обличчя веселого кишенькового злодія, який загинув через неї, і прикипіла поглядом до мертвих очей.

Наступної миті свіча, жалібно блимнувши, узялася кіптявою, пес нажахано заскиглив, а з темряви, що скулилася в закутку, почувся глузливий голос:

– Ти спізналася, жінко. Він виконав домовленість. Тепер його душа – моя. Іди й повертайся завтра, якщо хочеш поховати тіло. Утім, я можу запропонувати тобі доволі вигідну угоду...

Марта Івонич, прийомна дочка Самуїла-турка із Шафляр, знала, хто говорить зараз із нею. Зовсім поруч, невидимий у могильному мороці хижі, стояв Великий Здрайця – лише зблиснуло рудим полиском півняче перо на береті та ковзнули

лепітки по сріблу пряжки.

О, цей міг пообіцяти багато чого! Може, навіть відпустити Джошеву душу в обмін...

«Ніколи не ставайте на шляху у Великого Здрайця, – казав Самуїл-баца. – І ніколи не йміть йому віри. Ніколи!»

Вірити не можна. І перетинати йому шляху теж не можна, тим більше, що це все одно даремно; але Марта вже затялася: зі звичною відстороненістю потяглася вперед, до мерця, якого вона могла уявити тільки живим; не простягнувши невидимої руки, як звичайно, всією своєю істотою вона кинулася назовні – і невидимі ворота з брязкотом розчинилися перед жінкою.

Цього разу за ворітьми не було підвалів, скарбниць і лабіринту. Не було й Стражів, убитих самим Джошем ще тоді, в її маренні, в ту мить, коли Мовчун підписав кров'ю диявольський договір, чим зняв охорону власної душі, – о, тепер вона розуміла це! – навколо простяглася схожа на віспане обличчя рівнина, вона ледь помітно мерехтіла в яскравому місячному світлі, у сивій просторіні бродили примарні тіні, а прямо перед ворітьми лежала оголена людина.

Джош-Мовчун, шалапутний злодій, який обікрив самого себе.

Одним рухом Марта стала поруч і спробувала підвести лежачого. Джозеф слабо поворухнувся, пробурмотав щось невиразне й знову обм'як. Він був важкий, невимовно важкий, але Марті якимось дивом пощастило взяти неживе тіло на руки; в очах потемніло – чи, може, навколо справді запанувала ніч?! – і Марта незграбно ступнула до відчинених воріт. Джошеві ноги волочилися по землі; кров безугаву стугоніла в скронях, але жінка закусила губу й зробила ще один крок.

І тоді пролунав голос.

Той самий.

Тільки в ньому вже не було глузування – лише подив та якась зачаена непевність.

– Він мій, жінко! Що ти робиш?! Хто ти? Постривай! Давай поговоримо! Я хочу знати, як ти можеш...

Крок.

– Стій!

Ще один.

– Хто ти?!

Ніколи... ніколи не ставайте на шляху у Великого Здрайці!..

Прости, батьку Самуїле!

Прости...

Он вони, ворота.

Он... вони.

І тут Марта відчула, як зовсім поруч з її плечем у Джошеве горло вп'ялися чийсь міцні пальці. Тіло на руках жінки здригнулося й захрипіло, приростаючи до неї, як нерозривно зв'язана з матір'ю дитина до пологів; Марта похитнулася, але втрималася на ногах, навіть не встигла злякатися. Джоша повільно, але невблаганно відривали від неї, відривали разом зі шкірою – з їхньою спільною шкірою! – і Марта закричала від болю та відчаю, зубами вчепилася в чужі пітні пальці на душі її коханого... вона рвонулася, гарчала й трусила головою, як дикий звір, – і в цю мить вони з Джошем просто-таки випали за ворота.

Оглушливе ревіння потрясло Всесвіт – немов кричало саме пекло, яке вивертали навиворіт. Нелюдський зойк нелюдського болю навалювався з усіх боків, давив, туманив свідомість, застеляв очі кривавою завісою. Марта, оглухла та осліпла від цього крику та від своєї дивовижної ноші, уже не мала сил підвестися, тож вона поповзла, як повзе кішка з перебитим хребтом, чіпляючись за пожухлу траву, – туди, куди вів її інстинкт, виплеканий строгим батьком Самуїлом, додому, до себе, бо Джош був усе-таки з нею, вона не віддала його Великому Здрайці зі

скрадливим голосом та жадібними пальцями, не віддала, а отже, тепер усе буде...

Ні.

Не буде.

Тягар чужої душі все-таки був їй не до снаги. Марта вже майже добралася до власного тіла, наполовину втягшися в нього, як черепаха в панцир, несподівано відчула зовсім поруч щось живе, тепле, воно скиглило, прагло їй допомогти – але невидима пуповина між нею та Мовчуном обірвалася; непритомніючи, Марта з останніх сил потяглася до щирого живого тепла й відчула, як Мовчунова душа розриває її та йде геть, падає в цей теплий колодязь, що гостинно промениться лагідним добрим світлом...

Вона ніколи не народжувала.

Тому не знала, на що це схоже.

* * *

Здається, вона отямилася майже відразу. Тіло боліло, наче Марта справді тягла на собі Джоша, у роті відчувався солонуватий присмак крові з прокушеної губи. У кутку хтось хрипко стогнав, видно, теж приходив до тями.

«Джош?!» – надія спалахнула й згасла. Тіло Джозефа Воложа лежало поряд, мертве, залякле й порожне. А в кутку... у кутку приходив до тями Великий Здрайця! Свічка немилосердно чадила, але морок трохи розтанув, і стало видно силует худого чоловіка: він стояв навколішках і витирав обличчя своїм беретом. Марта насилу примусила себе встати, похитнулася, непевно ступила до дверей. Щось вологе м'яко тицьнулося їй у руку, Марта ледь не скрикнула, але відразу збагнула, що то – собачий ніс. Вона машинально нагнулася, щоб попестити пса по голові, побачила, як судомно стискається горло Одновухого, як болісно клекоче його паща, ніби пес хоче заговорити, хоче, але не може... лапи його розповзалися, як у щойно народженого щеняти, – і божевільний здогад холодним лезом прохромив Мартину душу.

– Джоше, за мною! Ходімо! – коротко наказала вона й на ватяних ногах пішла-побігла до коня, що мирно пасся на луці. Треба було поспішати, поки Великий Здрайця не отямився остаточно. Схоже, ТАМ йому теж добряче дісталось.

Услід жінці та собаці летів стогін упереміш із захопленими прокльонами.

10

Вони залишили Відень на світанку, потайки, як злодії. Та вони, власне, злодіями й були. Марта не знала, куди вони вирушили, але якийсь інстинкт погнав її на північний схід, через рівнини Словаччини, угорський Ліптов і далі – уздовж лівого рукава Чорного Дунайця до Нижніх Татрів.

Кінець ознакомительного фрагмента.

notes

Примечания

1

Пся крєв – досл. «собача кров» (польська лайка).

2

У шістнадцятому столітті в Польщі, а пізніше в Речі Посполитій, було скасовано дворянські титули (князь, граф тощо), але вони зберігалися в традиційних мовних формах та у неформальному спілкуванні).

3

Здрайця – по-польському те саме, що й давньоєврейське «Сатан», тобто Сатана: Перекинчик, Зрадник, Супротивець.

4

Гуралі – вільні горці Підгалля, чий побут у рідних горах був схожий на побут запорозьких козаків.

5

Ксьондз – священнослужитель.

6

Трейтор (англ.) – зрадник.

Купить: https://tn.knigapoisk.com/ru/old-_genr/paserbki-vos-mo-zapov-d

Текст предоставлен ООО «ИТ»

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию: [Купить](#)